

Tørrlegging av Tokkeåi

Gir gjeldende konsesjon for Tokke-Vinje virkelig hjemmel for tørrlegging av Tokkeåi?

Tokke-Vinje utbyggingen skjedde i en brytningstid der tradisjonelle naturverdier, som fiske, måtte vike for nye verdier. Norsk industri trengte elektrisk kraft. I Vest-Telemark fant ingeniørene det de lette etter. Naturen her egnet seg godt for kraftproduksjon. Vest-Telemarkingen hadde ikke noe valg. Tokke-Vinje utbyggingen ble bestemt gjennomført av sentrale myndigheter. Tillatelse til å foreta nødvendig ekspropriasjon ble gitt i 10. desember 1956. Her står det blant annet i pkt. 14:

«Vannslippingen skal foregå overensstemmende med et reglement som Kongen på forhånd utferdiger. Ekspropriasjonskjønn kan ikke påbegynnes før manøvreringsreglementet er fastsatt»

Manøvrerings reglement for Tokke-Vinje vassdraget ble fastsatt ved Kgl. Res. av 4. juli 1958. Med denne på plass kunne prosessen med å foreta nødvendig ekspropriasjon starte. I manøvreringsreglementets pkt. 3 står det:

«Det skal ved manøvreringen has for øye at flommene i vassdragene nedenfor magasinene så vidt mulig ikke økes. Heller ikke må lågvassføringen forminskes til skade for andres rettigheter. Totak skal i alle år være fylt til ca. kote 686 pr. 1. juli. For øvrig kan vannslippingen foregå etter behovet i statens kraftverker i vassdraget.»

Vi har merket oss at gjeldende manøvreringsreglement fremdeles inneholder setningen «heller ikke må lågvassføringen forminskes til skade for andres rettigheter». Vår tolkning av denne ordlyden er at regulanten pålegges å sørge for at det er lågvassføring i Tokkeåi. Men manøvreringsreglementet praktiseres annerledes. Det er ingen lågvassføring nedenfor Totak, eller Vinjevatn i dag. Tokkeåi er tørrlagt hvis en ser bort fra perioder med overløp og restvannføring.

Ved tilleggsreguleringer etter første utbygging av Tokke-Vinje vassdraget er setning med påbud om lågvassføring tatt bort i manøvreringsreglementene.

Fra fastsettelse av manøvreringsreglement for ytterligere statsregulering av Tokke-Vinjevassdraget. Kgl.res.av 28. oktober 1960:

"I anledning av at det tidligere reglements bestemmelser i pkt. 3, om at lavvannføringen ikke må forminskes til skade for andres rettigheter, er sløffet i det foreliggende utkast, skal departementet bemerke: Det foretas overføring fra alle de vatn som kommer inn under den ytterlige regulering, og den fulle nytte av overføringene kan vanskelig oppnås hvis man skal la lågvassføringen gå i det tidligere elveleie. Som hovedstyret nevner er det vanlig at en overføringstillatelse gir adgang til også å ta lågvassføringen med."

I gamle rettsdokumenter fra utbyggingen finner vi en mulig forklaring på hva som skjedde. Vi vil i denne sammenheng referere fra overskjønnets omtaler av lavvannsføring i Tokkeåi. En må ha i tankene at retten behandler erstatningsspørsmål. Retten omtaler hel tørrlegging/lågvassføring flere ganger, da dette hadde betydning for erstatningsfastsettelsen.

"Saksøkeren har gjort gjeldene at ekspropriasjonstillatelsen av 1956 fortsatt står ved makt og er den eldste hjemmel, og at ekspropriasjon derfor kunne ha skjedd på vassdragslovens og ekspropriasjonstillatelsens betingelser. Men Vassdragsvesnet har villet imøtekomme de saksøkte så langt det har vært mulig, og har derfor samtykket i at skjønnet baseres på reguleringsoverføringstillatelsen av 17. juni 1960 så langt denne rekker, men for de elver og elvestrekninger som

ikke omfattes av denne tillatelse, må skjønnnet baseres på ekspropriasjonstillatelsen av 1956 da denne er den eneste tillatelsen som gir adgang til hel tørrlegging av disse elver og elvestrekninger. At inntaket av sidebekkene til Songa elv søker sin hjemmel i tillatelsen av 17. juni 1960 og at departementet har bestemt at denne tillatelse også skal gjelde for inntaket av Haugebekken, Raudåi og Viermyrbekken, er uten betydning i denne forbindelse da Vassdragsvesnet ikke herigjennom får noen rett til tørrlegging av Songa og Tokke nedenfor Hyllandshylen.

Vassdragsvesnet ønsket å komme saksøkte i møte og innrømmer erstatning etter nyere lov som faller gunstigere ut for saksøkte. Men, dette gjelder erstatning og ikke selve manøvreringsreglementet som fremdeles er gitt etter vassdragslovens bestemmelser. Regulerings og overføringstillatelsen 17. juni 1960 gir ikke hjemmel for tørrlegging av Tokkeåi.

Utdrag fra overskjønnet:

"Som det går frem av det siterte prosesskrift av 8. februar 1961 fra saksøkeren, har Vassdragsvesnet i alle tilfelle hvor overførings- og reguleringsbestemmelsene av 17. juni 1960 hjemler adgang til full tørrlegging av vedkommende elvestrekning i samsvar med stortingskomiteens intensjoner samtykket i at skjønnnet baseres på disse bestemmelser. Vassdragsvesnet har bare krevet skjønnnet fremmet etter ekspropriasjonstillatelsen av 1956 for de elver og elvestrekninger hvor det etter Vassdragsvesnet oppfatning er nødvendig å søke denne tillatelse for å oppnå adgang til hel tørrlegging av elvene. Retten antar at Vassdragsvesnet må gis medhold i at regulerings og overføringstillatelsen av 17. juni 1960 ikke hjemler adgang til tørrlegging av bl. a. Songa elv og Tokke elv nedenfor Hyllandshylen. For disse elver antas hjemmelen for hel tørrlegging å måtte søkes i ekspropriasjonstillatelsen av 13. januar 1956. Reguleringsbestemmelsene av 17. juni 1960 inneholder riktignok ikke noe påbud om slipping av lågvassføringen, men disse bestemmelser kan etter rettens oppfatning ikke uten uttrykkelig bestemmelse i motsatt retning antas å få anvendelse på andre elvestrekninger enn de som omfattes av bestemmelsene. At det med hjemmel i regulerings og overføringsbestemmelsene av 17. juni 1960 inntas noen side bekker til Songa og at departementet har bestemt at disse bestemmelser skal gjøres gjeldene for inntaket av Haugebekken, Raudåi og Viermyrbekken, kan ikke ses å få noen betydning i denne forbindelse, idet Vassdragsvesnet ikke dermed kan antas også å ha fått adgang til hel tørrlegging av hovedelvene Songa og Tokke da vassføringen i de bekker som tas inn på driftstunnelen er helt bagatellmessig i forhold til vassføringen i hovedelvene. Dels hjemler disse bestemmelser en utvidelse av tidligere reguleringer og dels fastsetter de nye reguleringer som får innflytelse på vassføringen i nedenforliggende vassdrag, selv om Vassdragsvesnet ikke dermed kan antas å være blitt fritatt for å slippe lågvassføringen nedenfor Hyllandshylen og Vinjevatn."

Retten presiserer: For disse elver antas hjemmelen for hel tørrlegging å måtte søkes i ekspropriasjonstillatelsen av 13. januar 1956.

Ut fra dette forstår vi at Vassdragsvesnet må søke om tillatelse til fullstendig tørrlegging av Songa elv og Tokke elv nedenfor Hyllandshylen.

Foreligger en slik søknad? Og foreligger et svar som gir Vassdragsvesnet fullmakt til å gjennomføre full tørrlegging av Songa elv og Tokke elv nedenfor Hyllandshylen?

Hvis ja vil vi gjerne ha det dokumentert. En slik tillatelse må vel også være fattet gjennom ny Kgl. res. for å erstatte manøvreringsreglementets pkt. 3. som synes å være intakt med opprinnelig innhold.